

סיפורם של הכנענים

מאת דני רובינשטיין

"מנצחון למפולת", העורך י"י
נתן רטוש; "הדר" הוצאת כפי
ריב הלאומי, 1976.

בסוף שנות השלושים החלה להתגבש בארץ חבורה קטנה, כי הגהגהו של יונתן רטוש, שנקראה "הוועד לגיבוש הנוער העברי" ו- שנודעה יותר בשמה "הכנענים". הספר "מנצחון למפולת" הוא מאסף של עשרות קטעים, מאמרים ומר- דעות שפירסמו הכנענים והדגש הוא בפרסומיהם האחרונים מאז מלחמת ששת הימים.

נראה כי אפשר להלק את שנות פעילותם של הכנענים לשתי תקופות עיקריות: הראשונה החילה בפרסום המנשר "מכתב אל הנוער העברי" ב-1943, וסופה בראשית שנות החמישים, עם סגירת כסא"י נב, "אלף" ב-1953. תקופה שניה היא תקופת הידוש פעילותם ש- החלה ב-1967, בד בבד עם ההפ- פענת המהדשת של "אלף" (1967-1972). חלוקה זו לתקופות היא שרירותית, כמובן, משום ששני ה- אנשים המרכזיים בחבורה זו, ה- משורר יונתן רטוש (שהוא כינוי

הספרותי של אוריאל שלח) והתי- טורין עדיה גור (פ. ג. חורון) לא הדלו כל השנים מלהטיף ל- רעיונותיהם ולקבץ סביבם חבורה קטנה של נאמנים. יחד עם זאת נראה, ששנות פעילותם הראשו- נות היו בבחינת תקופת-נוער ל- עומת שנות הידוש הפעילות ו- הידוש הופעת "אלף" אחרי מל- חמת ששת הימים.

במבט לאחור נראית פעילותם של הכנענים לפני 30 שנה ו- יותר כתופעה מקורית בוערת. הרף ההתקפות התריפות עליהם והרף היותם כמעט מבודדים באותן שנים רחוקות, היתה השפעתם בתחומים שונים עצומה. רבים עמדו על תופעת הכנענים, על המשגים, על העולם האידיאולוגי ועל האקלים התרבותי שיצרה חבורה זו ושהר- גו הרבה מעבר למסגרת המצומצמת של המזוהים עמם. ד" אה גר- כיר את הניגוח המפורסם של פרופ' גדוד קורצווייל על ה- כנענים ודי אה נזכיר, שעם האנ- יים שמקובל לראותם כמושפעים מרעיונותיהם בתקופות שונות נמ- גים בנימין תמוה אהרן אמיר, עמוס אילון, אורי אבנרי ואחרים.

מכאן האכזבה מן האסופה "נצ- חון ומפולת", שאין כלול בה כמעט

דבר משנותיהם הראשונות של ה- כנענים ואין בה דברי הגות ופול- מוס מאותה תקופה. אמנם יש ב- אסופה זו קטעים מספר "אויזן ה- קדם" של עדיה גור (ע.ג. חורון) ועבודת-זמר אויגברסיטאיה על ה- אידיאולוגיה של "תנועת העברים" (הכנענים) וכן מובא בספר הפר- טים הראשון של "הוועד לגיבוש הנוער העברי" מ-1943, אך לבד מקטעים אלה הספר כולו הוא קובץ מאמרים, בעיקר מתוך "אלף" המחודש, שבין השנים 1967-1972. מתברר לוב המאמרים הם יונתן רטוש עצמו ואהיו עוזי אורנן ו- מספר המשתתפים האחרים קטן. האידיאולוגיה הכנענית היא מסכת שלמה של הנחיות לגבי מדיניות פנים ומדיניות חוץ, המבוססת על פרשנות היסטורית והוזה של מהות האבחנות בין לאום (עברי) מצד אחד ועדה דתית (יהדות) מצד שני. הרעיונות הכנעניים בדבר "ארץ הקדם" או "ארץ הפרת" של ה- עברים, המשמעות מבולות תורי- כיה ואיראן בצפון ועד סעודיה ו- מצרים בדרום, נראים במציאות הפוליטית של שנות ה-70 לא פחות מטורפים משהיו בעבר. עם זאת, השיטה המדעית שבה ובתלים ה- דברים, בצילוף כמה הגדרות ל- גבי העיונות, לגבי דת ומדינה, ל-

גבי העליה לארץ ועוד, מעוררים סקרנות גם עתה. חלק מהמאמרים באסופה חוזרים על עצמם ומי שתופס את עקרונות המחשבה הכנענית עלול להשי- הצמם בתלקיו האחרונים של ה- ספר. המאמרים העוסקים בהגדרות ובניתוחים של השקפת-עולם ופיר- לוסופיה היסטורית נה העניינים יותר ממאמרים אחרים העוסקים בתגובה על ההבטאות של רא- שי המדינה. הניתוח של התנועה הלאומית הערבית - אן כפי ש- עדיה גור אמר "הערבאיה" ל- למדך שאינה קיימת - יעורר ודאי תגובות של תמתן אצל ה- ללג, לא פחות תריפות מתהדהמה שאותות יהודים הקוראים את פר- שנותם של הכנענים על ההחפת- היותה ההיסטוריות שלגו. מעניין שפעילותם הנמרצת המחודשת של הכנענים לא עוררה אותה תגובה טוערת שיעוררה בעבר. גם מ- שנתן לאסופה את שמה: "מנצחון למפולת" יש אולי שרעיונות הפו- רה זו איבדו תרבה מהקטם שהיה להם פעם. בזמנו נזעק "מעט כל הממסד של הישוב היהודי (ה- עברי) להילחם בכנענים עד תרמה, אולם כיום נראה שההתייחסות לרעיונות אלה פוחתת והולכת, ו- מכאן שהשפעתם דעכה וחרבה.